

Prenumerata miejscowa:
bez odpisu: —
Na rok 9 rsr.
„ 6 miesięcy . . . 4 50 k.
„ 3 miesiące . . . 2 25 k.
„ 1 miesiąc 75 k.
Za odroczenie dopłaca się
5 kop. miesięcznie.

Prenumerata zamiejscowa
z odpiskiem pocztą:
Na rok 12 rsr.
„ 6 miesięcy . . . 6 „
„ 3 miesiące . . . 3 „
„ 1 miesiąc 1 „

DZIENNIK WARSZAWSKI

Prenumerata przyjmuje się: w Warszawie, w głównym kantorze Redakcji przy ulicy Miodowej Nr. 487 i w innych jej kantorach miejskich: — w St. Petersburgu, w księgarni A. T. Bazunowa na Newskim Prospekcie w domu Olchinowej; w Moskwie, w księgarni J. S. Solowiewa.

ROK JEDENASTY.

Za ogłoszenia pobiera się: za jeden raz sześć kopiejek od wiersza druku lub jego miarę, za dwa razy, dziewięć kopiejek, za trzy razy, dwanaście kopiejek i t. d. — Oddzielne numery sprzedają się po 5 kopiejek.

WYCHODZI CODZIENNIE, PRÓCZ DNI NIEDZIELNYCH I ŚWIĄTECZNYCH.

Kalendarz prawosławny.

W sobotę, 7 (19) września, — św. Sotonta i Joan. mucz.
W niedzielę, 8 (20) września, — Roż. Pr. Bogorod.
W poniedziałek, 9 (21) września, — św. i pr. Bog. Joakima.
Słońce wsch. o godz. 5 min. 40, zach. o godz. 6 min. 8.

Spostrzeżenia meteorologiczne

dostarczane przez obserwatorium warszawskie.
Dnia 5 (17) Września 1874 roku.

	Ciepłota powietrza w godzinach 0 ⁰	Temper. podług termometru.	Wilgotność.	Kierunek wiatru.
g. 1	751.7	+ 10.6	91	pol.-wschodni.
1	750.5	+ 21.2	64	pol.-wschodni.
9	749.0	+ 16.0	85	pol.-wschodni.

Kalendarz rzymsko-katolicki.

W sobotę, 7 (19) września, — św. Januariusza.
W niedzielę, 8 (20) września, — św. Eustachjusza.
W poniedziałek, 9 (21) września, — św. Mateusza apostoła.
Wysokość wody na Wiśle stóp 0 cali 5.

* Jego Cesarska Wysokość Wielki Książę Michał Mikołajewicz, z Najdostojniejszą Małżonką i Dziećmi, 3 (15) września, o godzinie 10 z rana, raczył wyjechać do m. Tyflisa.

DZIAŁ URZĘDOWY.

* Najjaśniejszy Pan Najmilszemu raczył, na dniu 28 lipca r. b., mianować konsula generalnego francuskiego w Warszawie, barona Adolfa de Finand, kawalerem orderu św. Stanisława 2-jej klasy z gwiazdą.

* W Nr. 203 *Gazeta Urzędowa* zamieszczona jest Najwyższej zatwierdzona 2 sierpnia 1874 roku, Ustawa muzeum imienia Jego Cesarskiej Wysokości Następcy Tronu Cesarzawicy w Moskwie, założonego w celu ustanowienia dotychczasowej historii głównych epok Państwa Ruskiego i przyczyniania się do rozpowszechniania wiadomości z historii krajowej.

Honorowym Prezydentem muzeum jest Jego Cesarska Wysokość Następcy Tronu Cesarzawicy.

Bank Państwa.

17. ciągnięcie wygranych 2-jej wewnętrznej 5%, pożyczki 1866 roku.

odbyte 2 (14) września 1874 roku w obecności członków Rady Rządowych Instytucji Kredytowych i deputatów ze strony St. Petersburgskiej Rady Miejskiej i Komitetu Giełdowego, oraz publiczności, w Dyrekcji Banku Państwa.

Główne wygrane.

Nr. serji	Nr. biletu	rubli.
13,034	49	200,000
12,195	15	75,000
19,790	29	40,000
16,418	13	25,000
8,954	1	
8,394	13	10,000
17,340	32	
14,134	27	
12,269	15	
5,137	32	8,000
10,952	4	
2,243	50	
14,567	29	
7,003	49	
534	46	
14,430	4	5,000
1,825	5	
8,769	48	
3,685	45	
8,091	49	
2,628	34	
4,690	17	
6,554	29	
5,634	36	
6,374	6	
1,578	7	
10,483	9	
14,150	4	
1,859	4	
19,121	27	1,000
18,070	21	
7,259	9	
2,168	37	
9,985	15	
5,357	34	
4,954	26	
4,590	38	
2,918	26	
1,805	2	
13,715	6	

* *Warszawska Kasa Oszczędności* wraz z Kantorem pomocniczym przy Alei Belwederskiej pomieszczonej, w tygodniu upłynionym do dnia 31 Sierpnia (12 Września) roku b., włącznie, wydała książeczek nowych 18, na które, tudzież na dawniejsze w 90 wnioskach złożono rub. sr. 1,172 kop. 70. Na zadanie 56 uczestników (prócz procentu rub. sr. 24 kop. 48, należnego za rok bieżący od całkowitych odbiorów), wypłaciła rub. srebr. 1,472 kop. 59½, i umorzyła książeczek 49. Przeto uczestników 25,754, posiada kapital rub. sr. 903,476 kop. 7½.

DZIAŁ WEWNĘTRZNY.

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

* Na 1 stycznia 1873 r. w gubernji Płockiej było 28 kas pożyczkowych i oszczędności, z nich założonych funduszów rządowych — 24 i z funduszów gminnych — 4. W ciągu 1873 r. udzielono upoważnienie do otwarcia 7 kas z funduszów gminnych, w taki sposób na 1 stycznia 1874 r. w gubernji Płockiej znajdowało się 35 kas pożyczkowych i oszczędności. Ogólna suma wszystkich pożyczek dochodu tych kas wynosiła na 1 stycznia 1874 r. 161,831 rub. 79 kop., a ogólna suma rozchodów tych kas — 155,085 rub. 87½ kop., zatem na 1 stycznia 1874 r. we wszystkich kasach pożyczkowych i oszczędności w gubernji Płockiej było gotowizny 6,745 rub. 91½ kop.,

wierzytelności ich wynosiły 54,785 rub., a tym sposobem kapital obrotowy 35 kas wynosił 61,531 rub. 32½ kop. W ciągu 1873 r. wpłynęło 247 wkładów, z nich największy 600 rub. a najmniejszy 1 rub. 67 kop.; pożyczek udzielono 6,886, z których 6,592 na zastaw nieruchomości a 294 za poręczeniem.

* Najznaczniejsze jeziora w gubernji Płockiej są następujące: w powiecie Lipnowskim: Trafińskie (rozległości 90 morgów, głębokości 60 stóp), Ossowskie 30 m. i 80 st.), Rudniewskie, koło osady Kikola (50 m. i 24 st.), Szczekarszowskie, koło Kikola (28 w. i 30 st.), Wielkie, koło osady Skempego (200 m. i 15—30 st.), Święte (60 m. i 30—70 st.), Wólczyńskie (90 m. i 6—12 st.), Ostrowiekie (330 m. i 15—30 st.), Tupadlskie 102 m. i 12 st.); w powiecie Rypińskim: Ostrowiekie, niedaleko Rypina (80 m. i 60 st.), Ugoszczskie (30 m. i 16 st.), Urszulewskie, największe w gubernji (549 m. i 60—80 st.), Blizno albo Szczutowskie (161 m. i 18 st.), Skrwilno, stanowiące początek rzeki tegoż nazwiska (210 m. i 5—10 st.), Likieskie 100 m. i 8—30 st.). (*Dziennik gub. Płocki.*)

* Ceny targowe bydła, zboża i innych artykułów żywności w mieście Suwałkach od 21 do 28 sierpnia (od 2 do 9 września) 1874 r. Za konia od 25 rub. do 70 rub., za wołu od 25 do 40 rub., za krowę od 15 do 35 rub., za cielę od 2 rub. do 4 rub., za wieprza od 15 rub. do 30 rub., za owcę lub barana od 1 rub. 50 kop. do 2 rub.; za czwart: żyta 8 rub. kop., jęczmienia 5 rub. 20 kop., owsa 4 rub. 30 kop., gryki 7 rub. 50 k., grochu 7 rub. 60 kop., kartofli 2 rub. 30 k.; za czwartki: kaszy pszennej 1 rub. 80 kop., jęczmionnej 1 rub. 25 kop., gryczanej grubiej 1 rub. 80 kop., drobnej 1 rub. 60 kop.; za pud: maki pszennej 1-go gatunku 2 rub. 35 kop., 2-go gatunku 2 rub. 15 kop., żytniej 1-go gatunku 1 rub. 25 kop., 2-go gatunku 65 kop.; za funt: chleba ptylowego 3¼ kop., razowego 2 kop., mięsa wołowego 1-go gatunku 7½ kop., 2-go gatunku 7 kop., cielęciny 6¼ kop., wieprzowiny 1-go gatunku 9 kop., 2-go gatunku 8¼ kop., baraniny 5½ kop. (*Dzienn. Gub. Suw.*)

* Dnia 1 (13) sierpnia, we wsi Przeradz Wielkim, w powiecie Mławskim powstał pożar, skutkiem którego spaliło się 11 budowli ubezpieczonych na 2,500 rub., oraz nieubezpieczonych ruchomości za 2,900 rub.

— Dnia 3 (15) sierpnia we wsi Klinach, w powiecie Ciechanowskim, powstał z pioruna pożar, w skutku którego spaliła się stodoła ubezpieczona na 1,760 rub., oraz narzędzia gospodarskie i zboże niemłócone za 13,000 rub. (*Dziennik gub. Płocki.*)

* Dnia 2 (14) lipca, wekslarz na stacji Kotuń kolei żelaznej Warszawsko-Terespolskiej, w gubernji Siedleckiej, Konstanty Cała, w skutku nieostrożnego obchodzenia się z nabita strzelbą, zabił cioteczne swego brata, wekslarza Aleksandra Lengasa. (*Dziennik Gub. Siedlecki.*)

WIADOMOŚCI MIEJSCOWE.

Akt uroczysty Cesarzowskiego Warszawskiego Uniwersytetu.

(Dokończenie *).

Po mowie rektora, wszedł na katedrę profesor ekonomji politycznej i statystyki na uniwersytecie warszawskim, p. Simonienko, który miał mowę pełną interesu o postępach ekonomicznych kraju tutejszego od czasu zaprowadzenia w 1864 roku reform w bycie włościańskim. Nie przytaczamy tej mowy w całości, lecz podajemy jedynie jej treść; sama zaś mowa profesora, z wszystkimi jej szczegółami i tablicami statystycznymi, zamieszczona zostanie wkrótce w wydawanych tu „Wiadomościach Uniwersyteckich.”

Wspomniałszy we wstępie swej mowy, że upłynęło w tym roku dziesięć lat od czasu zaprowadzenia wielkich reform w bycie rolniczym kraju tutejszego, i że przeto pogląd na kwestję jego rozwoju ekonomicznego za okres, jaki upłynął po tych reformach, w porównaniu z poprzednimi okresami XIX wieku, przedstawia szczególny interes, profesor przystąpił do wykładu samego przedmiotu.

Gospodarstwo wiejskie w kraju tutejszym, po reformach zaprowadzonych w 1864 roku, uczyniło tak ogromne postępy, do jakich nie doszło było w ciągu wszystkich poprzednich okresów XIX wieku. Przestrzeń gruntów ornych zwiększyła się w ciągu ostatnich dziesięciu lat o pół miliona dziesiątyn, podczas gdy w okresie poprzednich 15 lat, przyrost pod tym względem wynosił tylko 200,000 dziesiątyn. W takimże sto-

*) Patrz Nr. 184 *Dzienn. Warsz.*

sunku wzrosła się produkcja zboża w kraju. Podług obliczenia przeciętnego za czterolecie w szóstym dziesiątku lat bieżącego wieku, zbiór coroczny zboża wynosił 13 milionów czwartki, kartofli zaś 9¼ miliona. Podług obliczenia zaś przeciętnego za pięcioletnie, które skończyło się z rokiem 1872, zbiór coroczny zboża wynosił 20¼ milionów czwartki, kartofli zaś 19 milionów. Zwiększyła się nie tylko bezwzględna, lecz także względna ilość zboża: zamiast 2, czwartki zboża na jednego mieszkańca, które wypadły w przecięciu w końcu szóstego dziesiątku lat b. wieku, i nawet mniej niż 2 czwartki w trzecim i w czwartym dziesiątku lat tegoż wieku, wypadła obecnie około 3¼ czwartki. W takimże stosunku wzrosła produkcja kartofli: zamiast 1, czwartki na jednego mieszkańca w szóstym dziesiątku lat b. wieku, wypadła obecnie 3 czwartki. Procent corocznego przyrostu liczby bezwzględnej bydła rogatego, jakkolwiek pozostał w takiej samej mierze, w jakiej był w przecięciu za cały okres od 1829 do 1860 roku, wszelakoż zważywszy dwakroć szybszy niż poprzednio przyrost coroczny ludności kraju w ciągu ostatniego dziesięciolecia, ilość względna większych sztuk bydła rogatego zmalała, przez co cena jego podniosła się znacznie. Od trzeciego do szóstego dziesięciolecia bieżącego wieku, ilość stosunkowa bydła była jeszcze mniejsza niż teraz; lecz z powodu niskiego poziomu dobrobytu ludu, i mniejszej przeto konsumpcji mięsa, głównie zaś z powodu wysokiej waluty pieniędzy, ceny ówczesne mięsa i bydła mogły być niskie. W niezbyt pomyślnym, jak się zdaje, stanie znajduje się obecnie hodowla bydła w gospodarstwach właścicieli większych dóbr, w których nie tylko ilość bydła rogatego jest mniejsza niż u włościan, lecz nadto sam procent przyrostu corocznego bydła okazuje się mniejszym od procentu tegoż przyrostu w gospodarstwach włościańskich. Przeciwnie zaś, ilość bezwzględna koni wzrosła w ciągu ostatnich dziesięciu lat daleko znacznie, niż w okresach poprzednich, przez co zwiększyła się także ich liczba względna.

Zwiększona w dwójnasób, w porównaniu z wszystkimi okresami poprzednimi, szybkość podnoszenia się ceny ziemi, dowodzi także poniekąd postępów rolnictwa w ciągu ostatnich lat.

Największe atoli postępy uczyniło gospodarstwo wiejskie kraju tutejszego pod względem należytego podziału jego wartości, co stanowi najlepszą rękojmię dobrobytu większości mieszkańców. Ludność wiejska włościańska, usunięta poprzednio nie tylko od posiadania własności ziemskiej, lecz nawet, w znacznej liczbie, od użytkowania z takowej, nabyła własność nieruchomości, dzięki ukazowi z 19 lutego (3 marca) 1864 roku. Podniesienie się cen produktów głównych gospodarstwa wiejskiego i zwiększenie przez to dochodu osiąganego z ziemi, przyczyniło się zarówno do postępów gospodarstwa wiejskiego, jak i do podniesienia dobrobytu większej części ludności wiejskiej. Jedną z głównych oznak tego ostatniego jest między innymi ta okoliczność, że włościanie zaczynają nabywać corocznie grunta od swoich poprzednich panów i zwiększać w ten sposób swą posiadłość ziemską, dla której ukazy z 19 lutego (3 marca) 1864 roku, posłużyły jako trwała podwalina. Szybki rozwój dobrobytu materialnego wśród ludności rolniczej po wydaniu tych ukazów, jest najlepszą rękojmią zdrowego, normalnego rozwoju tego kraju pod względem zarówno materialnym, jak moralnym i społecznym, wszędzie bowiem, wszelkiego rodzaju postępy cywilizacji oparte są przeważnie na dobrobycie klas rolniczych, które we wszystkich prawie państwach stanowią część najliczniejszą ludności.

Podniesienie dobrobytu włościan spowodowało większą niż poprzednio potrzebę nabywania produktów przemysłu miejskiego i przyczyniło się pośrednio do rozwoju tego ostatniego i do podniesienia dobrobytu ludności miejskiej. Do największego rozwoju doszły te gałęzie przemysłu, które służą do przerabiania materiałów surowych, produkowanych w gospodarstwach wiejskich, jako to: młyny, garbarnie, cukrownie, browary. Jedynie produkcja gorzelana zaczęła w ostatnich latach zmniejszać się nieco, lecz wyłącznie z powodu zaprowadzenia nowej ustawy akcyznej, która uczyniła mniej

korzystnem trzymanie drobnych gorzelni. W 1857 roku wypadło w przecięciu na jednego mieszkańca wszystkich wyrobów fabryk i zakładów przemysłowych za 6 rs. 60 kop., w roku zaś 1872 taż produkcja doszła przeciętnie do każdego mieszkańca do 11 rs. Ogół wszystkich wyrobów fabryk i zakładów przemysłowych reprezentował w 1872 roku sumę przeszło 73 miliony rubli.

Podniesienia dobrobytu w całym kraju dowodzi, do pewnego stopnia, sam ruch ludności w ostatnich latach. W ciągu dwudziestu pięciu lat, poczynawszy od r. 1832, wypadło corocznie w przecięciu po jednym zmarłym na 28 mieszkańców; w okresie zaś sześciolletnim, zakończonym w 1872 roku, jeden zmarły wypadł na 36 mieszkańców; na każdych przeto 1,000 mieszkańców, umiera obecnie w przecięciu o osm ludzi mniej, niż poprzednio. Z porównania śmiertelności z liczbą urodzeń przekonywamy się, że w trzecim dziesiątku lat bieżącego wieku, na 1,000 zmarłych rodziło się 1,297; w okresach najbardziej przyjaznych dla ruchu ludności, od 1833 do 1844 roku i od 1857 do 1863 roku, na 1,000 zmarłych rodziło się w przecięciu 1,496. Obecnie zaś, podług obliczenia przeciętnego za sześć lat, od 1867 do 1872 roku włącznie, na 1,000 zmarłych wypadła 1,556 urodzeń. Taki stosunek śmiertelności do liczby urodzeń spowodował dwa razy szybszy niż poprzednio przyrost ludności. Od 1831 do 1857 roku, procent corocznego przyrostu ludności wynosił 1,03, od roku zaś 1857 do 1872, coroczny procent tegoż przyrostu doszedł do dwóch przeszło. Warunki życia polepszyły się pomiędzy ludnością, i to w większą, lecz także mniejszą. W okresie szóstego dziesięciolecia b. wieku, liczba urodzeń w m. Warszawie wynosiła corocznie w przecięciu 7½ tysiąca, umierało zaś 9¼ tysiąca. W ciągu przeto pomienionych lat dziesięciu zmarło o 20,000 ludzi więcej niż się urodziło. W ciągu zaś dziesięciolecia do włącznie 1872, widziimy przeciwnie przewagę liczby urodzeń nad liczbą śmiertelności, wynoszącą za ten okres 8¼ tysiąca.

Znaczniejsze jeszcze postępy spostrzegać się dają w ostatnich czasach pod względem moralności ludu. Z porównania liczby przeciętnej najważniejszych przestępstw, jakie doszły do wiadomości sądów w okresie dwóch lat od 1857 do 1858 włącznie, z liczbą przeciętną tychże przestępstw w okresie siedmioletnim od 1866 do 1872 roku, okazuje się: w końcu szóstego dziesiątku lat b. wieku, popełnianych było corocznie w przecięciu zabójstw 184, w ciągu zaś ostatnich siedmiu lat 108 tylko; rozbojów było w szóstym dziesiątku lat b. wieku corocznie w przecięciu 137, obecnie zaś tylko 26; rabunków w końcu szóstego dziesiątku lat b. wieku było 136, obecnie zaś tylko 99; kradzieży przy towarzyszeniu okoliczności obciążających winę popełnionych było w końcu szóstego dziesiątku lat b. wieku 5,300, obecnie zaś 2,362; wypadków oszustwa bywało corocznie w końcu szóstego dziesiątku lat b. wieku 1,000, obecnie zaś 236.

dziesiątka lat b. wieku od chwili obecnej, liczba uczących się wzrastała stale z większą lub mniejszą szybkością, podczas gdy w trzecim dziesiątku lat tegoż wieku, liczba ta nie tylko niewzrosła, lecz przeciwnie zmalała. W 1820 roku było uczących się 44,446, w roku zaś 1827 liczba ich zeszła na 40,907. Zmniejszenie liczby uczących się w okresie pomienionym padło całym swym ciężarem wyłącznie na szkoły wiejskie. Liczba ich wynosiła w 1820 roku 1,282, w roku zaś 1828 tylko 676. Minister ówczesny hrabia Mostowski tłómaczy takie zmniejszenie szkół wiejskich zubożeniem ludności wiejskiej. Dla scharakteryzowania stanu oświaty ludowej w rozmaitych okresach, ważne są liczby stosunkowe uczących się: w 1827 roku jeden uczący się wypadł na przecięciu na 99 mieszkańców, w 1840 roku — na 100 — na 590 — narazicie w 1871 roku — na 100 — na 100 — nieznacznie zwiększyła się w ostatnich czasach liczba uczących się w szkołach ludowych. Od 1860 do 1871 roku liczba ich zwiększyła się o 134%.

Nie ulega przeto wątpliwości, że kraj tutejszy uczynił w ciągu ostatnich lat dziesięciu, pod względem rozwoju zarówno ekonomicznego, jak moralnego i umysłowego, tak ogromne postępy, jakich nie przedstawia żaden z poprzednich okresów w dziejach tego kraju. Tak ogromne postępy w rozwoju kraju tutejszego tłómaczą się wpływem zbawiennym reform dokonanych w 1864 roku w bycie włościańskim, które polepszyły położenie ekonomiczne i społeczne większości mieszkańców kraju tutejszego. Nadanie włościanom gruntu i ukaz z 19 lutego (3 marca) 1864 roku w przedmiocie nowej organizacji gmin, stanowią w dziejach kraju tutejszego dwa najwspanialsze wydarzenia, które posłużyły jako kamień węgielny dla całego późniejszego rozwoju kraju pod względem nie tylko ekonomicznym, lecz także moralnym, umysłowym i społecznym, albowiem te dwa wydarzenia usuwają najważniejsze przeszkody, na jakie natrafiano w przeciągu całych wieków na drodze do tego rozwoju. Polska zaczęła być nie tylko uboższą, lecz nawet rozkładającą się umysłowo od czasu własnego pozbawienia włościan gruntów i uprawienia poddaństwa. Profesor stwierdził to przez przytoczenie nadzwyczaj trafnych i głęboko pomysłanych wyrazów ekonomisty polskiego Supińskiego, wyrzeczone przez niego w szóstym dziesiątku lat bieżącego wieku. Po scharakteryzowaniu rozkładającego wpływu tych dwóch smutnych wypadków na organizm społeczny i na cały bieg dziejów od końca XVI wieku, Supiński powiada: „Ażeby nasz lud rolniczy uczynić znów narodem rzeczywistym, silnym, potężnym, zjednoczonym, i ażeby podnieść zarazem znaczenie wsi i miast, ożywić w tych ostatnich przemysł rzemieślniczy, w pierwszych zaś nadać rolnictwu wyższy kierunek przemysłowy — potrzeba lud wiejski przekształcić na naród, zera zamienić na liczby; środkiem zaś wiodącym do tego wielkiego celu jest równoprawnienie, własność ziemska i oświata powszechna, które prowadzi z sobą moralność, oszczędność i pracowitość.”

„Te serdeczne — powiedział profesor — życzenia znakomitszych z pomiędzy myślicieli polskich, urzeczywistnione zostały w świetny sposób przez rząd nasz dziesięć lat temu przy pomocy reform z 1864 roku. Ludność wiejska, nie posiadająca do owego czasu własności ziemskiej i zależna pod wszystkimi względami od szlachty, która sądziła ją i rządziła nią, nabyła obecnie, dzięki tym reformom, gruntu i samorząd wiejski; ludność przeto wiejska przekształca się, mówiąc słowami Supińskiego, na naród równoprawniony, zera stają się liczbami. To co było w ciągu całych wieków przyczyną rozkładu całego bytu społecznego w kraju tutejszym, usunięciem zostaje nareszcie z woli Monarchy-Wysobodziciela, i krajowi temu, po tylu wiekach uciskania jednych klas społeczeństwa przez drugie i pochodzącego ztąd osłabienia społecznego, rozkładu i anarchii, przedstawia się nareszcie zupełna, możność krócenia naprzód po drodze wiodącej do pomysłowości społecznej, ekonomicznej i moralnej.” Dla wykazania całej wielkiej doniosłości tych reform, profesor dał krótki pogląd na stan w jakim znajdowali się w kraju tutejszym włościanie w epoce, która poprzedziła ukaz z 19 lutego (3 marca) 1864 roku. Dowodził on, że zniesienie przez Napoleona I poddaństwa, nie tylko nie polepszyło losu włościan, lecz przeciwnie, pogorszyło takowy. Niewola zniesiona była jedynie nominalnie. Faktycznie zaś nie przedstawiała ona istnieć, będąc jeszcze do tego spęgowaną wszelkimi klęskami proletariatu.

tów, byli obarczeni większą niż poprzednio pańszczyzną i powinnościami rozmaitego rodzaju.

Pańszczyzna była głównym rodzajem powinności włościańskiej i przetrwała do ostatnich czasów. Oprócz tego włościanie obowiązani byli wykonywać mnóstwo tak zwanych darmoch rozmaitego rodzaju. Lecz najgłówniejszym prawem przysługującym właścicielom dóbr i dającym im władzę ogromną nad włościanami, była organizacja prawdziwie feudalna wójtów gmin. Każdy właściciel majątku liczącego nie mniej jak 10 rodzin włościańskich, był zarazem wójtem, t. j. głową gminy. W jego ręku koncentrowała się władza policyjna, administracyjna i sądowa; odpowiedzialność jego nie była ściśle określona prawem i przeciw możności samowoli z jego strony nie było żadnej istotnej rekojmy. Również obywateli w obec prawa i zniesienie poddaństwa, proklamowane przez Napoleona w 1807 roku, pozostały przeto czczym frazesem bez wszelkiego znaczenia.

Przy takiej organizacji społecznej, nie można było spodziewać się prawdziwego postępu w kraju pod jakimkolwiek bądź względem. Łatwo przeto pojąć całą wielką doniosłość ukazów z 19 lutego (3 marca). Na mocy tych ukazów, włościanie zwolnieni zostali od powinności pańszczyzny i darmoch wszelkiego rodzaju, co zaś najważniejsza, uwołnili się od władzy patrimonialnej właścicieli dóbr w charakterze wójtów gmin. Prawdziwa równość obywateli w obec prawa nastąpiła w kraju dopiero od 1864 roku; od tego bowiem tylko czasu, najpierw, nie sami tylko właściciele, większych dóbr, lecz także włościanie posiadający po jakie 3 morgi gruntu, uzyskali prawo obierania sobie wójtów gmin i być nawet sami wybieranymi na wójtów w razie posiadania nie mniej jak 6 morgów gruntu; powtóre, od tego dopiero czasu, mianowicie od chwili wydania ukazu z 20 sierpnia (1 września) 1864 roku, wzbroniono karać cielesnie, nie samą tylko szlachtę, lecz także włościan, jak również poddańskich innych stanów.

Obowiązki wójty gminy stały się obieralnymi. Jako osoba zależna pod względem swego powołania do tych obowiązków od wyboru większości członków gminy, wójt gminy nie może obecnie powodować się w swoich czynnościach taką samowolą, jaka była możebna dla poprzednich wójtów, których powołanie do tych obowiązków nie zależało od reszty członków gminy. Nadto, władza wójty gminy ograniczona jest obecnie władzą zebrania gminnego, decyzji którego jest on jedynie wykonawcą.

Wykazawszy reformy z 1864 roku w bycie włościan, jako główną i bezpośrednią przyczynę szybkich postępów ekonomicznych i moralnych w kraju tutejszym za ostatnie 10-lecie, oraz na wielką doniosłość dziejową tych reform dla przyszłej pomysłowości tego kraju, profesor przemówił na zakończenie, w wyrazach serdecznych, do młodego pokolenia, jako wolnego od dawniejszych przesądów i uprzedzeń przestarzałych, i dążącego do postawienia, w miejsce bezwiednych uniesień serca — wiedzy gruntownej, której zasoby ma dostarczyć mu uniwersytet tutejszy. Profesor zakończył swą mowę wyrazami: „Uniwersytetowi naszemu, od pierwszych chwil jego istnienia, dostał się w udziale ten godny zazdrości los, że jest świadkiem tego odrodzenia kraju, że zaznacza wydatniejsze same przez się fakty nowego życia i głosi ich znaczenie. Jeżeli zdołałem dać w mojej mowie choć słabe pojęcie o początku tego wielkiego odrodzenia kraju i tem samem zwrócić pomimo wolnie, panowie, wasze myśli i uczucia wdzięczności do Najjaśniejszego Sprawy tego odrodzenia, Cesarza-Wysobodziciela. Którego dzień obchodzimy dziś podwójnie, i jako dzień drogi dla całej Rosji, i zwłaszcza jako dzień drogi dla naszego uniwersytetu, który zawiąduje Mu swe istnienie, to w takim razie będę poczytywał siebie za szczęśliwego, że cel mojej mowy został w zupełności osiągnięty.”

Ta mowa profesora, przesłanniczo pomysłowa i nacechowana głębokim uczuciem, do tego zaś, poparta całym szeregiem faktów, podzielała silnie nie tylko na umysły, lecz także na serca słuchaczy. Zaledwie umilkł profesor, a wnet grzmiotem długo nieumilkających oklasków, cała liczba publiczność, wbrew zwyczajowi przyjętemu na uroczystościach urzędowych, wyrzuciła mu swe zupełne, szczerze społecznie i znieśliła go przez to do wejścia powtórnie na katedrę dla podziękowania słuchaczom za oznaki zadowolenia.

Akt uroczysty uniwersytetu zakończył się hymnem narodowym, który w danej chwili harmonizował ze wszelkim miar z tym nastrojem ducha i z temi uczuciami, jakie obudziła we wszystkich obecnych mowa tylko co przez nich wysłuchana.

Wystawa rolnicza.

(Dalszy ciąg *)

Pisząc sprawozdanie z rozmaitych oddziałów tegorocznej wystawy, zaraz na świeżo, podczas jej trwania, widzimy z pociechą jak ta ekspozycja acz specjalna tylko, budzi coraz większe zajęcie wśród ogółu mieszkańców, nie tylko Warszawy lecz i całego kraju: co dzień zwiększa się znacznie liczba osób odwiedzających ten plac Ujazdowski, zamieniony, jakby za sprawą czarodziejską, w fantastyczne miasto pawilonów i namiotów rozrzuconych wśród zieleni i kwiatów, mającej swój wodotrysk szumiący, po którym płyną czarne labędzie australskie i kaczki indyjskie, i swoja agawę olbrzymią, stojącą wśród alic piaszczystej jakby wśród rodzinnej pustyni, gdzie ona tylko co lat trzydzięci rozkwita. Na rozbudzenie takiego zajęcia wpływa oprócz samej ważności wystawy, interesowanie się nią Dostojnego Naczelnika kraju który, oprócz długiego przeglądu jaki rządził tam odbyć w dniu uro-

*) Patrz Nr. 184 *Dzienn. Warsz.*

czystego otwarcia ekspozycji, znowu ją odwiedził w dniu wczorajszym około godziny jedenastej z rana i rączył zatrzymywać się przy wielu oddziałach w głównym pawilonie a pomiędzy innymi oglądał wystawę mebli giętych i posadzek z fabryki hr. Aurelego Poletyły i S-ki, elegancką ekspozycję wyborowych maszyn do szycia p. Grossmanna, które zastał w pełnym ruchu działające pilnie, i piece nowej konstrukcji, bez luftów widomych, pochodzące z dawnej i wielce reputowanej fabryki Stalewskiego, oraz inne, również odznaczające się ulepszeniami piece, ze znanej zaszczytnej fabryki Dietricha.

Wśród pomnażającej się coraz liczby osób zwiedzających wystawę, spotykamy też, co raz częściej, fizjognomję warszawskie: pochodzi to ztąd zapewne, że teraz już i właściciele średnich majątków ziemskich i fabrykanci odległej zamieszkałości, pojawili się w Warszawie by obejrzeć tę wystawę rozświetloną już przez organ prasy publicznej. Bywają chwile, zwłaszcza po południu, gdy ławki stojące przy środkowym placu wystawy i szerszych alejach sąsiadnych, obsiadają stojące dany i gdy publiczność różnorodna, wciąż krąży wśród pawilonów, tak, że plac wystawy przypomina jakiś wielki ogród spacerowy, napełniony wykwinutą publicznością.

Lecz wróćmy do przerwanego opisu oddziału specjalnie rolniczego, w którym zatrzymaliśmy się wczoraj, na wydatniejszych okazach z ówczarń krajowych. Obecnie wstępujemy do stajen, napełnionych koniami. Widok tyłu i tak szlachetnej krwi zwierząt, które mają tylu gorących zwolenników, zarówno w ucywilizowanych jak i w pierwotnych narodach, budzi istotnie najwyższe zajęcie. Na tegorocznej wystawie spotykamy wielką ilość koni krwi czystej i rasy wysoko już poprawnej, angielskiej i arabskiej, lub też powstałej ze skrzyżowania tych ras obydwóch. Mało za to dostawiono koni pochodzenia swojskiego, a tak zwana, rasa czysto polska, niegdyś tak sławna, której szczątki przechowują się już tylko w stajniach i stadnieniach ks. Sanguszków, stała się niewidzialną prawie.

Przegląd koni zaczniemy od stajni hr. L. Krasieńskiego, już dla tego, iż mieszczą się one w osobnych kłatkach, urządzonych do koła własnego pawilonu tego obywatela, gdy tymczasem reszta dostarczonych na wystawę rumaków i klaczy, stoi w ogólnych stajniach opasujących plac wystawy. Sławna już od lat kilkunastu stajnia w *Krasnem*, jednej z rezydencji hrabiów, dostarczyła na tegoroczną ekspozycję przepyszne okazy. I znawcy i ogół publiczności, podziwiali tam Abdelkadera, rumaka czystej krwi arabskiej, pełnego ognia i, rzeczy można, inteligencji którą konie tej szlachetnej rasy nie rzadko się odznaczają. Abdelkader, niekiedy stroi się w siodło a rączy w cały „rzędk” fantazyjny, gustowny i bogaty zarazem a ilekroć masztelerze wywołują to piękne zwierzę na plac za stajniami, tyle razy tłum widzów podziwiał jego piękność i unosi się nad widzieliem ruchu. Obok tego przesłanniczo konia, który, o ile wiemy, otrzymał medal złoty, stawimy klacz Magdalenę, także krwi czystej arabskiej, pod wierzchem ujeżdżaną — być może nawet że i ona także prezentowała się nam w owym efektownym rzedzie, para ta bowiem posiada masę jednakową.

Jest tam jeszcze ogier *Polak*, rasy także arabskiej, przeznaczony do lekkiego zaprzęgu, pełen siły i ognia, potem *Suez*, ogier krwi mieszanej, anglo-arabskiej, *Hunter*, ogier angielskiej rasy, także powozowy, ogier *Bridle* angielski i powozowa klacz angielska *Tania*. Dalej, widziliśmy jeszcze *Makbeta*, oczywiście pochodzącego z ojczyzny Szekspira. Szczególną też uwagę zwraca na siebie para koni, rasy Suffolk: ogier roboczy *Duke* i klacz, także robocza, *Flora*. Olbrzymie kształty tych koni, silna budowa ich karków, piersi i nóg, czynią tę rasę wielce użyteczną i zasługującą na jak największe rozpowszechnienie.

W stajniach ogólnych, wśród szeregu koni rozmaitej, czystej lub pospolitej rasy, mieszczą się także szlachetnej krwi, niezrównanie piękne okazy: mianowicie zaś konie ze stajni hr. Branieckiego, Ludwika Grabowskiego, znanego zwycięzcy na wyścigach konnych, p. Mysyrowicza, p. Turskiego, a do tej liczby należy i piękny arabczyk „Prorok,” pochodzący ze sławnej stajni hr. Dzieduszyckiego, będący własnością p. Makowskiego, który przywiózł na wystawę już i potomstwo „Proroka,” złożone z sześciu sztuk pięknych zaprzęgowych koni. Stajnia hr. ordynata Zamojewskiego dostarczyła konie własnego chowu, rasy angielsko-arabskiej — są to bardzo piękne, dwie klacze wierzchowe. Odznaczają się także dwa zaprzęgowe: ogier p. Gejsztora z Dywiz, klacz siwa z Gutowszczyzny — dwa ogier p. Dzierżanowskiego, z Wykna, trzyletnie konie p. Poca z pow. Błońskiego, cztery piękne ogier p. Korzeźwa p. Marszałkowej Kuczyńskiej, cztery wierzchowe, skiro-gniane ogier p. Rucza z Malin; wałach hr. Augusta Potockiego, dwa piękne choć po zwyczajnych klaczach ogierki p. Byszewskiego z Kaczkowizny — ogierek p. Niemojewskiego z Oszeżowa; ogier i klacz gniada p. Jazwińskiej z Rudzienka, a wreszcie i koń rasy polskiej, p. Olszewskiej z Jankowa.

W ogóle, trzeba przyznać, że na tegorocznej wystawie konie ze znaczniejszych stajen reprezentowane były pokaźnie; załować jednak przychodzi, że ani wyścig ani wystawy, nie wpłynęły dotąd widocznie, na ogólną poprawę rasy koni miejscowych, które po wsiach wyrodziły się już z dość dawna w jakiś rodzaj nędznych, drobnych i bezkształtnych zwierząt, zaledwie podobnych do rasy, z której jednak pochodzą. Powodów takiego zaniedbania w hodowli koni, szukać należy w malej dotąd liczbie stadnin utrzymywanych starannie i w braku stadników — reproduktorów, których mała stonkowość liczba, nie może wpłynąć na uszlachetnienie rasy upadłej już tak nisko. W każdym jednak razie,

tem wyżej cenić należy zasługę takich obywateli, którzy i na tej drodze, dotąd u nas nie produkcyjnej, postępują naprzód, często nawet z poświęceniem znacznych, mało procentujących się nakładów. (d. c. n.)

* W rozkazie Warszawskiego Ober-Policmajstra do Policji Wykonawczej za № 243 wydanym, zamieszczono: Na placu Teatralnym i przyległych ulicach, od dawnych czasów szczególnie w porze rannej, zbierają się zwykli rozmaitego rodzaju wyrobnicy pleci obojga, szukający roboty i wyczekujące na wynajęcie ich przez osoby interesowane.

Ober-Policmajster m. Warszawy, mając na względzie, że podobne gromadzenie się wspomnianych robotników w principlealnym punkcie miasta, przy ciągłym ruchu w tym miejscu pojazdów i przechodzących, stanowi przeszkodę w komunikacji i że ludzie ci, tak z swojej powierzchowności jak nie mniej i dla tego, że wielu z nich przybywając tutaj w stanie nietrzeźwym, naruszają porządek publiczny, usual za konieczne, wyznaczyć dla zbierania się wyrobników wspomnianych następujące trzy miejsca w mieście, a mianowicie na placach: 1) Krasieńskim, 2) Grzybowskim i 3) Sw. Aleksandra; w dogodnych na ten cel wskazanych punktach, i dla tego polecam Komisarzowi uczestku Zamkowego, nakazać podwładnej sobie służbie policyjnej, ażeby wszystkich wyrobników zbierających się na placu Teatralnym, niezwłocznie kierowali na jedną z wymienionych miejscowości, ściśle bacząc nad wykonaniem niniejszego rozporządzenia. Wkładam przeto obowiązek na komisarzy uczestków: Sobornego, Jerozolimskiego i Łazienkowskiego, wyznaczyć dla wspomnianych robotników na placach wyszczególnionych miejsca odpowiednie, nie spuszczać z uwagi, ażeby rozlokowanie ich nie przeszkadzało w komunikacji i ażeby ludzie ci nie naruszali porządku i spokoju.

* Warszawska Gazeta Policyjna zamieszcza następujące wypadki miejskie:

— W dniu onegdajszym, w uczestku Zamkowym, Jan Ziemiński rybak, łapiąc ryby w rzecze Wale, wypadł z czołna do wody i utonął. Ciało jego datą pomimo poszukiwania nie wynaleziono.

— W uczestku Sobornym, starozakonny Izrael Chodba, wydobyt z rzeki Wisły 15-letniego, niewiadomego dotąd z nazwiska chłopca, który jako będący w stanie bezprzytomnym, odesłanym został do szpitala Dzieciątka Jezus.

Z INNYCH GUBERNIJ.

* Na Kijowskim zjeździe archeologicznym, 9 sierpnia, w oddziale „Pomników języka i pisma” czytali referaty: 1) D. J. Ilowajski — o pochodzeniu narodowości i pismennictwa bułgarskich; 2) E. W. Barsow — o rękopiśmie Słowa o pułku Igora; 3) J. J. Sznieski — o jednym nieznanym dotychczas pomniku głagolicy; 4) P. P. Leger — o pomniku głagolicy z XIV wieku znalezionym w Tours (we Francji).

Na wieczornym posiedzeniu sekcji „Pomniki sztuk i kunsztów” czytali: 2) P. W. Pawłow — o znaczeniu niektórych fresków katedry św. Zofii w Kijowie; 2) N. N. Murzakiewicz — wiadomości o Włchenskim obrazie Bogarodicy; 3) M. W. Tolstoj — o psalterzu z XIV wieku, odpisanym w Kijowie i przechowywanym w bibliotece Zamojewskiego.

Dnia 10 sierpnia na posiedzeniu oddziału „Starożytności wschodnie” czytali: 1) F. K. Brunn — starożytne nazwiska Kijowa; 2) A. J. Garkawi — o Kijowie i kijowianach według źródeł arabskich; 3) F. K. Brunn — czy był jeden, czy dwa Saraje?

12 sierpnia, w sekcji „Historycznej geografii i etnografii” czytali: 1) J. T. Gołowacki — historyczno-geograficzny szkic Galicji i Rusi Węgierskiej; 2) N. P. Daszkiewicz — znaczenie książek bołochowskich i miejsc znajdowania się ksiąg bołochowskich; 3) G. P. Buraczkow — o świętym Demetriu; 4) A. S. Iwaszenko — podanie o skarbach w powiecie Hadaezkim.

Wieczorem czytali: 1) Marcin Kollar — o słowniku topograficznym wszystkich ziem słowiańskich (po czesku); 2) Henryk Wankel — najnowsze odkrycia w pieczarach skały Bogalskiej (referat napisany po rusku); 3) Józef Kollar — o rękopiśmiennej biblij czeskiej z XV wieku (po czesku).

* Przy roztrząsaniu przez Zarząd Główny Towarzystwa pielęgnowania ranionych i chorych wojskowych kwestji przysobiania personelu sanitarnego, wykazano była możność osiągnięcia tego celu w rozmiarach rozleglejszych w ten sposób, ażeby w miastach posiadających uniwersytety, jako to: w Kazaniu, Charkowie, Odessie, Kijowie, Warszawie i Dorpacie, urządzone były przy uniwersytetach kursa dla felererek, na wzór takich kursów dla akuserek. O pozytywne wynikające z kształcenia felererek przekonano się w Petersburgu, w szpitalu barakowym Towarzystwa, przyczem ułożono przepis dla felererek i nadano im, po ukończeniu kursu, prawa służące osobom pozostającym w służbie rządowej. Zarząd Główny Towarzystwa zakomunikował o tem zarządom miejscowym Towarzystwa, z prośbą ażeby porozumiały się one w tym względzie z okręgami naukowymi i najbliższymi zarządami głównymi i w ogóle przyczyniały się wszelkimi środkami do jak najrychlejszego urzeczywistnienia myśli otwarcia kursów dla felererek, które mogą oddać w przyszłości wielką usługę, nie tylko ranionym i chorym wojskowym, lecz także całej w ogóle ludności Rosji.

* Z doniesień o czynności Towarzystwa przyjaciół czytania w Kownie w 1873 roku, pomiędzy innymi okazuje się, że na 1 stycznia 1874 r. Towarzystwo liczyło 96 członków; abonentów na czytanie książek i czasopism miała biblioteka w tym czasie 52 i znajdowało się w niej 557 dzieł w 1,122 tomach.

* N. E. Zabel, dyrektor Cesarskiego ogrodu Nikićkiego, urządził w Jakoie skład dla zaopatrywania właścicieli winnic i ogrodników w potrzebne dla nich narzędzia i aparaty. Oprócz tego w składzie tym przyjmowane są wszelkie obywatelskie na wyrobień przedmiotów, dotyczących ogrodnictwa i winnic; w pewne dni będą w nim odbywały się demonstracyjne wyjaśnienia dla obywateli pragnących z znajdującymi się w nim przedmiotami; zamierzone jest dalej wysyłanie kolekcji próbek do innych miast, w kształcie czasowych wystaw,

Król. Pol

Podczas aktu uroczystego otwarcia Kursów
dyktowanych w uniwersytecie warszawskim
po mowie rektora Stągiewskiego,
który przedstawił najważniejsze usługi, zabawił
ten profesor statystyki i ekonomii politycznej
tego uniwersytetu Simonisuko poświęca-
jąc się sprawie skutkiem reformy włościa-
ńskiej. Jest w niej wiele szczegółów zajmujących
w nas odnośnie do powołania mowy na ten
temat ~~z~~ według streszczenia z Stągiewskiego
warszawskiego, zastrzegając sobie
wypowiedzieć następnie ^{na dalsze} słowa.

The first of these is the
 fact that the system is
 not a simple one, but a
 complex one, involving
 many different factors.
 The second is that the
 system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The third is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The fourth is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The fifth is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The sixth is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The seventh is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The eighth is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The ninth is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors. The tenth is that
 the system is not a simple
 one, but a complex one,
 involving many different
 factors.